

Magdalena Maziarz (<https://orcid.org/0000-0003-0569-9036>)

Uniwersytet Wrocławski

Smartfon na lekcji języka niemieckiego

Rozwój technologii oraz przemiany społeczne i gospodarcze w ostatnich dwóch dekadach inicjują konieczność zmian w wielu dziedzinach życia, także w edukacji, w tym w dydaktyce języków obcych. Standardy uczenia i uczenia się języków (także przez całe życie) ulegają zmianom stosunkowo powoli, co bez wątpienia jest związane z kompetencjami uczących i uczniów. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być fakt, iż nauczyciel nie jest w stanie nadażyć w swoich działaniach dydaktycznych za rozwojem nowoczesnych technologii. Pojawianie się nowych narzędzi, takich jak tablety, smartfony lub urządzenia w VR i AR (rzeczywistość rozszerzona), platformy e-learningowe, które mogą mieć potencjał edukacyjny, implikuje potrzebę tworzenia materiałów dydaktycznych służących kształceniu nie tylko samych języków obcych, ale także potrzebnych kompetencji.

Nowe technologie służą zwiększeniu autonomii ucznia w procesie uczenia się (języków obcych) oraz wymagają od nauczyciela zmiany podejścia, funkcji i kompetencji, szczególnie cyfrowych. Nie znaczy to, iż nowe technologie wymagają powstawania nowych metod nauczania i negują je. Efektem wprowadzania technologii na lekcje jest zmiana form pracy i ról nauczyciela i ucznia, Rebecca Böttcher z Goethe-Institut nazywa taką formę nauczaniem hybrydowym, w którym media cyfrowe są stosowane podczas tradycyjnych lekcji oraz jako ich uzupełnienie (Böttcher, 2013).

Zaprezentowane w tekście badania miały na celu sprawdzenie, w jakim stopniu nauczyciele języka niemieckiego wykorzystują potencjał edukacyjny smartfonów i jak oceniają ich rolę w procesie językowym, w różnych sytuacjach dydaktycznych.

1. Zmiany w edukacji językowej

Potrzeba prowadzenia badań nad znaczeniem nowoczesnych technologii w procesie uczenia (się) języka niemieckiego jest osadzona w kontekście pewnych zmian. Zmiana pozycji języka niemieckiego na rynku edukacyjnym w Polsce z pierwszego języka obcego na drugi bądź kolejny powoduje potrzebę stosowania nowoczesnych form nauczania. Zmiana ta jest szczególnie widoczna w polskich szkołach: w 2012 roku 39734 tysięcy maturzystów przystąpiło do egzaminu z języka niemieckiego, co stanowi 11,6% ogółu zdających a w 2018 roku takich osób było 13 660, co stanowi 5,4% wszystkich zdających. (zob. Sprawozdanie CKE, 2012, 2018). Liczba przystępujących do matury z języka niemieckiego zmalała o prawie połowę punktów procentowych,

jest to spowodowane nie tylko dominującą rolą języka angielskiego w komunikacji międzynarodowej, ale także wprowadzeniem reformy programowej w 2009 roku, która zakładała, że preferowanym pierwszym językiem obcym był angielski, nauczany od pierwszej klasy szkoły podstawowej. Reforma ta zakładała także, że polscy uczniowie rozpoczynali naukę drugiego języka obcego od pierwszej klasy gimnazjum, w 7 roku nauki, z reguły w wariantcie III.0¹, w wymiarze dwóch godzin tygodniowo. Ta sama podstawa programowa pozwalała także na nauczanie drugiego języka obcego od podstaw w szkole średniej (wariant IV.0), co powodowało, że na tym etapie kształcenia wielu uczniów wybierało ofertę edukacyjną z językiem innym niż niemiecki lub zaczynało uczyć się tego języka od podstaw. W znacznym stopniu ogranicza to poziom znajomości języka niemieckiego, co wpływałoby na wynik matury.

Kontakty międzynarodowe zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym najczęściej odbywają się w języku angielskim, nie znaczy to jednak, że znajomość tego języka wystarczy do pełnego funkcjonowania we współczesnym świecie. Zmiany społeczne doprowadziły także do zmian w obrębie kompetencji kluczowych, w 2006 (Zalecenie, 2006) roku jedną z takich kompetencji była znajomość języków obcych, natomiast 22 maja 2018 roku Rada Unii Europejskiej wydała nowe Zalecenie (Załącznik do Zalecenia, 2018), w którym kompetencję tę zastąpiono „kompetencjami w zakresie wielojęzyczności”. Według Rady zmiany podyktowane były dynamiczną sytuacją na rynku pracy, rozwojem technologii a także koniecznością zrozumienia międzykulturowego i współpracy międzykulturowej. (Zalecenie, 2018).

Przed nauczycielami języka niemieckiego stoi bardzo trudne zadanie: zachęcić uczniów do nauki języka niemieckiego, odczarować ten język, pokazać, że nauka tego języka jest/ może być tak samo przydatna i interesująca, jak angielskiego. Stosowanie różnorodnych metod i form pracy oraz narzędzi, w tym tworzonych samodzielnie, wydaje się być jedną z dróg do osiągnięcia tego celu.

2.Kompetencje i rola nauczyciela (języków obcych)

Nauczyciel jest jednym z elementów układu glottodydaktycznego, według F. Gruczy N (nauczyciel) pełni funkcję nadawania albo przekazywania informacji do U (ucznia), którego funkcją jest odbieranie (Grucza, 1978, 2017). W układzie glottodydaktycznym Gruczy z 1978 roku zasadnicza różnica między N a U polega na tym, że N posiada pewną nadwyżkę informacyjną względem U, zatem można wnioskować, że chociaż zachodzi między nimi komunikacja poprzez kanał podkreśla to kierującą rolę nauczyciela podczas procesu dydaktycznego. Dwadzieścia lat później Wilczyńska (Wilczyńska, 1999: 149) podkreśla konieczność rozwijania autonomii uczącego się jako najważniejszą rolę nauczyciela, który rozpoznaje potrzeby ucznia i inicjuje oraz stymuluje jego pracę, oferuje mu także wzajemną komunikację. Pfeiffer (2001: 121–141) bardzo obszernie definiuje rolę nauczyciela i przypisuje mu rolę kreatora

¹ Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla języków obcych zakłada kilka wariantów. III.0 oznacza, że jest to trzeci etap edukacyjny a uczniowie zaczynają naukę od podstaw.

procesów dydaktycznych, pełniącego kilka funkcji: podawczo – nauczającą, organizacyjną, sterowniczą, kontrolną, interpretatora kultury, opiekuna wychowawcy oraz kreatywną, aktywizującą i motywacyjną. Wielość ról przypisywanych nauczycielowi języka obcego w procesie dydaktyczno – wychowawczym wymaga od niego wielu kompetencji pozajęzykowych i rozumienia świata swoich uczniów (szczególnie w szkole) w celu stworzenia jak najlepszej atmosfery do nauki. Zmiana roli nauczyciela języka obcego z podającej i informującej na kierującą i kreatywną jest nieodwracalna. Nauczyciel staje się przewodnikiem w procesie uczenia się i w niektórych sytuacjach tylko pośredniczy w nabywaniu umiejętności językowych.

W badaniach na temat ról nauczyciela języka niemieckiego przeprowadzonych przez M. Białek w 2016 roku, we wrocławskich gimnazjach (Białek, 2017) uczniowie odpowiadali m.in. na pytanie otwarte „*Nauka języka niemieckiego byłaby bardziej skuteczna, gdyby...*”, 68% z 286 uczniów wskazało zastosowanie multimediów jako czynnik wpływający na skuteczność. 78% chciałoby, aby zastosowanie multimediów było elementem lekcji języka niemieckiego. Wyniki tych badań, mimo, że w skali mikro wskazują, że współcześni uczniowie mają potrzebę uczenia się poprzez środki, z którymi obcuja na co dzień.

Stosowanie multimediów na lekcjach języka obcego wymaga od nauczyciela pewnych kompetencji cyfrowych. Przy czym pod pojęciem multimediów musimy rozumieć dzisiaj narzędzia oraz oprogramowanie im przypisane. W XXI wieku należałoby ostatecznie sprecyzować, że multimedia służą zarówno prezentowaniu treści, jak i ich aktywnemu przyswajaniu. Poniższa tabela przedstawia przykłady wykorzystania multimediów na zajęciach języka obcego z rozróżnieniem na ich funkcje prezentacyjne i aktywizujące.

Tabela 1: podstawowe sytuacje wykorzystania multimediów na lekcji języka niemieckiego w celach prezentacyjnych i aktywizujących.

Prezentowanie treści	Aktywne przyswajanie treści
Prezentacja przygotowana w jednym z narzędzi (np. PowerPoint, Prezi, Keynote, Canva) i wyświetlanie jej przy pomocy rzutnika i komputera lub laptopa, tablicy interaktywnej.	Użycie tablicy interaktywnej, zintegrowanej z treściami lekcji poprzez oprogramowanie przygotowane jako obudowa metodyczna podręcznika lub ćwiczenia dodatkowe, dające uczniom możliwość aktywnego uczestnictwa (udzielanie odpowiedzi przy pomocy pilotów, podchodzenie do tablicy i moderowanie ostatecznych treści).
Projekcja filmu w języku obcym/ lub z napisami przy pomocy rzutnika lub telewizora.	Praca z fragmentami filmu obcojęzycznego/ w polskiej wersji językowej w ogólnodostępnym programie do edycji filmów (np. MovieMaker, iMovie) i przygotowywanie przez uczniów propozycji napisów w języku obcym lub polskim. Tworzenie przez uczniów krótkich filmów w języku obcym.

Prezentowanie treści	Aktywne przyswajanie treści
Prezentacja treści w formie audio przy pomocy urządzenia (odtwarzacza CD, komputera, smartfona)	Tworzenie przez uczniów podcastów na bazie tekstu pisanego (np. dialogu z podręcznika), odsłuchiwanie własnych nagrań. Naśladowanie/ odtwarzanie usłyszanych tekstów audio.
Przesyłanie uczniom plików z dodatkowymi ćwiczeniami w formacie WORD lub PDF z prośbą o wydrukowanie lub odesłanie wypełnionych zadań.	Wykorzystanie ćwiczeń na ogólnodostępnych (lub płatnych) platformach e-learningowych. (np. przygotowanych przez wydawnictwa, zakupionych przez placówkę).

Stosowanie wspomnianych form multimediów wymaga w jednym i drugim przypadku pewnych kompetencji od nauczyciela, przy czym uczeń przy prezentacji nie bierze aktywnego udziału w lekcji. Dzięki zaprezentowanym multimediom rozwija co prawda receptywne sprawności językowe, jak słuchanie i czytanie, jednak nie wykorzystuje żadnych narzędzi do produkcji w toku lekcji. R. Böttcher podkreśla, że samo stosowanie gadżetów i aplikacji w toku lekcji języka niemieckiego nie wystarcza, ważne jest zachowanie spójności pomiędzy klasycznymi elementami lekcji a nowoczesnymi technologiami (por. Böttcher, 2013). Potrzebny jest także przejrzysty tok lekcji, aby uczący się mógł w pełni korzystać z autonomii: planować czas pracy, dobrać tempo uczenia się, analizować i oceniać swoje postępy w nauce.

Zaangażowanie ucznia w aktywne przyswajanie treści poprzez technologie i multimedia wymaga nie tylko ich dostępności, ale także kompetencji technicznych i rozumienia mediów, czyli kompetencji cyfrowych nauczyciela i ucznia.

Punktem wyjścia do określenia kompetencji cyfrowych nauczyciela języka niemieckiego poprzez badanie zastosowania smartfona na lekcji są: definicja tychże kompetencji zgodna z *Zaleceniem Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie* oraz studium: „*Smartfon jako osobiste narzędzie edukacyjne ucznia*”. *Analiza i rekomendacje ekspertów Sieci Edukacji Cyfrowej KOMET@* (Głomb i in., 2018).

Zgodnie z Zaleceniem (2018) kompetencje cyfrowe będą definiowane jako:

(...) pewne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych i interesowanie się nimi do celów uczenia się, pracy i udziału w społeczeństwie. Obejmują one umiejętność korzystania z informacji i danych, komunikowanie się i współpracę, umiejętność korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych (w tym programowanie), bezpieczeństwo (w tym komfort cyfrowy i kompetencje związane z cyberbezpieczeństwem), kwestie dotyczące własności intelektualnej, rozwiązywanie problemów i krytyczne myślenie (Załącznik do Zalecenia, 2018: 9)

Osoba posiadająca kompetencje cyfrowe rozumie, w jaki sposób technologia może być przydatna w komunikowaniu i innych procesach; jakie wiążą się z nią możliwości, ograniczenia i zagrożenia. Zna podstawowe funkcje różnych urządzeń,

oprogramowania i sieci oraz ma świadomość prawnych i etycznych zasad korzystania z nich. Jednocześnie posiada umiejętność uzyskiwania dostępu do treści cyfrowych, ich filtrowania i oceny a także tworzenia własnych zasobów (por. Załącznik do Zalecenia, 2018: 10). Posiadanie tak zdefiniowanych kompetencji cyfrowych przez nauczycieli języka niemieckiego pozwoliłoby na swobodne wykorzystywanie technologii na lekcjach. Jednak poziom kompetencji cyfrowych w Polsce, jak wskazują dane z raportu Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji: *Spoleczeństwo informacyjne w Polsce Wyniki badań statystycznych z lat 2014–2018* (Raport, 2018) jest uzależniony m.in. od wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania i rodzaju wykonywanej pracy. Czynniki te mogą także mieć wpływ na możliwości wykorzystywania technologii w szkołach: im lepiej wyposażona w sprzęt placówka, tym więcej sposobności do pracy z nowymi technologiami.

3. Model BYOD

Bring Your Own Device, czyli w dokładnym tłumaczeniu *przynieś swoje urządzenie* to model edukacyjny zakładający wykorzystywanie przez uczących się własnych urządzeń mobilnych podczas uczenia się w szkole lub innym miejscu (np. w szkołach językowych, instytucjach kultury). Takie rozwiązanie ma duży potencjał społeczny, ponieważ nie tylko niweluje problem przestarzałego wyposażenia tych placówek, ale jednocześnie uczy kulturalnego, świadomego i odpowiedzialnego korzystania z telefonów komórkowych w przestrzeni publicznej i edukacyjnej.

Jak podaje studium (Głomb, 2018), z badań przeprowadzonych przez Stowarzyszenie „Miasta w Internecie” pod koniec 2017 roku wynika, że 73% badanych nastolatków w klasach 4–6 posiada telefon z dostępem do internetu, w grupie uczniów klas 7 oraz 2 i 3 gimnazjum jest to już 86%, natomiast w szkole ponadgimnazjalnej aż 89% badanych. Autorzy studium opierając się na danych z raportu *Nastolatki 3.0*, że młodzi ludzie spędzają średnio ponad 5 godzin dziennie w internecie przy użyciu telefonu komórkowego, rekomendują wprowadzenie tego urządzenia do codzienności edukacyjnej, co byłoby przedłużeniem codziennej aktywności uczniów (por. Głomb, 2018: 6). Pozwoliłoby to także na tworzenie atmosfery sprzyjającej nauce przy jednoczesnym obalaniu mitu konserwatywnej, sztywnej i niedostosowanej do realiów XXI wieku szkoły.

Mimo dużego potencjału edukacyjnego smartfonów wiele szkół zakazuje całkowicie lub ogranicza używanie ich na terenie placówki. Decyzje takie są podyktowane osobistymi doświadczeniami nauczycieli oraz wolą samych rodziców. W Polsce nie przeprowadzono kompleksowych badań nad wpływem smartfonów na procesy edukacyjne, ale doświadczenia badaczy z innych krajów nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, czy mają one destruktywny, motywujący lub neutralny wpływ na efekty uczenia się (por. Głomb, 2018: 6–7).

Wprowadzenie modelu BYOD na lekcje języka niemieckiego, przy szczególnym wykorzystaniu smartfonów, pozwoliłoby na uatrakcyjnienie procesu dydaktycznego poprzez rozszerzenie klasycznych form pracy o interaktywne. Sam proces nabywa-

nia kompetencji językowych przeniósłby się w nieograniczoną przestrzeń czasową i pozwoliłby nie tylko na zwiększenie autonomii ucznia, ale także na faktyczne doskonalenie kompetencji cyfrowych. Nauczyciel pełniłby nieco inną rolę: przewodnika, wychowawcy, mentora. Możliwości sprawdzania statystyk w obrębie zadań przygotowanych w określonych aplikacjach pozwoliłyby na monitorowanie postępów w nauce. Tym samym, bez konieczności inwestowania w profesjonalne platformy e-learningowe (np. moodle), amortyzację sprzętu i oprogramowania, sam nauczyciel mógłby wprowadzić nauczanie hybrydowe do swojej pracy.

4. Opis badania

Biorąc pod uwagę powyższe teorie dotyczące roli nauczyciela, kompetencje cyfrowe oraz uwarunkowania wpływające na ich poziom a także możliwości płynące z zastosowania smartfona na lekcji (języka niemieckiego) przeprowadzono badanie, w którym udział wzięło 106 nauczycieli z różnych części kraju. Badanie odbyło się w formie internetowej ankiety sporządzonej w aplikacji *survio*, w dniach od 10 do 15 grudnia 2018 roku. Ankieta była rozpowszechniona poprzez portal społecznościowy Facebook, w dwóch profesjonalnych, zamkniętych grupach zawodowych dla nauczycieli języka niemieckiego: *Nauczyciele języka niemieckiego* oraz *Deutsch im Trend – bank pomysłów na lekcje z nastolatkami*.

Dane podstawowe

Odpowiadający to nauczyciele wszystkich typów szkół, przy czym tylko 33 osoby wskazały jedno miejsce pracy, pozostali zaznaczyli dwie, lub nawet trzy dostępne opcje. Zdecydowana większość, bo prawie 70% to nauczyciele szkół podstawowych, w klasach 4–8. Przy budowaniu ankiety nie wyróżniono klas 7–8, ponieważ w roku szkolnym 2018/2019 uczniowie klas szóstych realizują starą podstawę programową, według której mogły rozpocząć wcześniej naukę języka niemieckiego.

Tabela 2: Typ szkoły, w której ankietowani nauczają języka niemieckiego. Wielokrotny wybór. (Pytanie: *Jestem nauczycielem w szkole: ...*)

Odpowiedź	Odpowiedzi nauczycieli	Udział
podstawowej – klasy 1 - 3	14	13,2%
podstawowej – klasy 4 - 8	73	68,9%
ponadgimnazjalnej	37	34,9%
gimnazjalnej (3 klasa)	49	46,2%
językowej	14	13,2%

Badani odpowiadali także na pytanie, czy język niemiecki jest pierwszym, drugim, kolejnym językiem obcym na danym poziomie nauczania: 5 osób wskazało, że język

niemiecki jest pierwszym językiem obcym w klasach 1–3, następnie 12 w klasach 4–8, kolejnych 7 w klasach trzecich gimnazjum oraz 6 w szkole ponadgimnazjalnej. Należy dodać, że tylko dwie ze wskazanych odpowiedzi dotyczyły równocześnie dużego miasta, pozostałe odnosiły się do wsi i małych miast.

Ostatni wniosek można było wysnuć na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte: *Moja szkoła mieści się...* zasadność tego pytania wynikała z faktu, iż poziom kompetencji m.in. cyfrowych zależy od miejsca zamieszkania (por. Wagner, 2018). 28,3% badanych to nauczyciele z dużych miast (ponad 100 tys. mieszkańców), 26,4% pracuje w szkole na wsi, 25,5% w małym mieście (poniżej 20 tys. mieszkańców) i 19,8% w średnim mieście. Taki w miarę równomierny rozkład odpowiedzi wpłynął na decyzję autorki o zamknięciu badania, pozwala to na wyeliminowanie tego czynnika, jako decydującego w określeniu poziomu kompetencji.

Dane dotyczące statusu smartfona w szkole

Aby móc częściowo rozwiązać problem badawczy, należało ustalić, jaki jest formalny status smartfona w szkole, w której pracuje badany nauczyciel. Z udzielonych odpowiedzi można wnioskować, że chęć udziału w badaniu wykazali głównie tacy nauczyciele, którzy mają swobodę w korzystaniu na zajęciach z urządzeń mobilnych przez uczniów. Obrazuje to tabela:

Tabela 3: Status smartfona w szkole. Odpowiedź na pytanie otwarte: (*W mojej szkole...*) Jeden wybór odpowiedzi.

Odpowiedź	Odpowiedzi nauczycieli	Udział
jest całkowity zakaz używania telefonów komórkowych.	16	15,1%
jest częściowy zakaz używania telefonów komórkowych (np. w określone dni itd.)	3	2,8%
nie ma żadnego zakazu używania telefonów na przerwach.	12	11,3%
uczeń może korzystać z telefonu komórkowego na lekcji za zgodą lub na polecenie nauczyciela.	75	70,8%

Biorąc pod uwagę informacje zawarte w studium (Głomb, 2018), że decyzje o zakazie używania telefonów komórkowych w szkole są podyktowane m.in. wolą samych rodziców, zapytano ankietowych, czy są w stanie określić, jaki stosunek do używania tych urządzeń w szkole mają właśnie rodzice. Tylko 2 osoby wybrały odpowiedź *rodzice są za całkowitym zakazem używania telefonów w szkole*, 6 osób wskazało, że *rodzice są sceptycznie nastawieni do wykorzystywania smartfonów na zajęciach*. 20 ankietowanych twierdzi, że rodzice są przychylni wykorzystywaniu smartfonów na zajęciach, a aż 70 nie wie, jaki stosunek do wykorzystywania smartfonów na zajęciach

mają rodzice uczniów. Istotny i interesujący jest natomiast fakt, że ci nauczyciele, którzy wskazali na całkowity zakaz używania telefonów komórkowych w ich szkole, nie wiedzą, jaki stosunek do tego mają rodzice ich uczniów, a 5 osób stwierdziło, że rodzice są przychylni wykorzystywaniu smartfonów na zajęciach. Pozwala to na stwierdzenie, że zakaz ten jest wolą rady pedagogicznej, nie rodziców.

Przywołany w tekście model BYOD jest coraz bardziej popularny w szkołach na całym świecie, ponieważ stwarza nieograniczone możliwości w przestrzeni szkolnej, pozwala nauczycielowi wykorzystywać technologie w klasach (przestrzeniach szkolnych), niewyposażonych w odpowiednie urządzenia. Pozwala także ominąć problemy z dostępem do szybkiego internetu, lub internetu w ogóle. 92 ze 106 ankietowanych nie zna pojęcia „model BYOD”, nie stanowi to jednak o braku wykorzystywania smartfonów na zajęciach, może natomiast świadczyć o deficycie szkoleń podnoszących poziom wiedzy i umiejętności w zakresie wykorzystania nowoczesnych form kształcenia.

Dane dotyczące wykorzystania aplikacji na lekcji języka niemieckiego

W celu sprawdzenia czy i w jaki sposób badani nauczyciele języka niemieckiego wykorzystują potencjał urządzeń mobilnych na swoich zajęciach wybrano najbardziej popularne, darmowe aplikacje, które dają nauczycielowi możliwość całkowitego lub częściowego moderowania procesu uczenia się. Oznacza to, iż nauczyciel może samodzielnie tworzyć zadania i testy, udostępniać je określonej grupie uczniów, w określonym czasie (Kahoot!, Quizizz, Quizlet), sporządzać statystyki i udostępniać uczniom wyniki ((Kahoot!, Quizizz, Quizlet, Mentimeter), śledzić ich działania językowe i korygować błędy (TextingStory) oraz aktywizować do kreatywnych działań okołojęzykowych (Canva). Zaproponowany zestaw aplikacji jest wyborem wprawdzie subiektywnym, ale opierającym się na doświadczeniach w pracy z tymi aplikacjami.

Ponieważ znajomość określonych narzędzi nie zawsze oznacza ich jednoczesne wykorzystywanie, w pierwszej kolejności zapytano nauczycieli o samą znajomość aplikacji a następnie o korzystanie z nich. Ponadto nauczyciele mogli wskazać inne narzędzia, które wykorzystują na zajęciach.

Stosunek znajomości aplikacji do ich wykorzystania przedstawia się następująco:

Tabela 4: Znajomość i wykorzystanie określonych aplikacji. Wielokrotny wybór.

Aplikacja	Znam (liczba odpowiedzi)	Wykorzystuję (liczba odpowiedzi)
Kohoot!	100	75
Quizlet	96	62
Quizizz	67	42
Mentimeter	29	12
Canva	32	7
TextingStory	26	12

Ankietowani w punkcie: *Zaznacz aplikacje, które wykorzystujesz w pracy z uczniami w ramach zajęć z języka niemieckiego*: mogli także wybrać odpowiedzi: *nie wykorzystuję żadnych aplikacji lub inne*. 11 osób odpowiedziało, że nie wykorzystuje żadnych aplikacji, (z czego 5 z nich to nauczyciele pracujący w szkole, w której jest całkowity zakaz używania telefonów), natomiast 35 badanych wskazało inne narzędzia. Wielość aplikacji dostępnych na rynku spowodowała, że nauczyciele wymienili ponad 20 różnych narzędzi, najczęściej (19 odpowiedzi) była to LearningApps.org – platforma internetowa z zasobami edukacyjnymi do różnych przedmiotów, z możliwością tworzenia własnych zadań i klas. Nauczyciele wykorzystują także aplikacje do tworzenia i czytania kodów QR.

W grupie ponad 100 nauczycieli dwóch zna i wykorzystuje wszystkie wskazane w badaniu aplikacje (6) oraz dwóch pięć z nich. Nauczyciele, którzy nie wykorzystują żadnych aplikacji znają co najmniej jedną, w tym wszyscy Kahoot! a niektórzy Quizlet i Quizizz.

Znajomość i wykorzystywanie aplikacji może świadczyć o pewnym poziomie kompetencji cyfrowych nauczyciela. Samo zainteresowanie tematem oraz nabycie podstawowej wiedzy o dostępnych narzędziach mieści się w ramach tych kompetencji. Znajomość technologii jest natomiast użyteczna, gdy użytkownik wie i rozumie, w jakim celu jej używa oraz czy widzi sens podejmowanych działań.

Biorąc pod uwagę opisaną powyżej sytuację języka niemieckiego na polskim rynku edukacyjnym, zmieniającą się rolę i nowe funkcje nauczyciela w procesie uczenia się języków obcych oraz obawy wynikające ze stosowania smartfonów na lekcjach, w ankiecie umieszczono prośbę o zaznaczenie jednej z możliwych opcji dokończenia zdania: *Wykorzystywanie smartfonów uczniowskich na zajęciach z języka niemieckiego*:. Wyniki prezentuje tabela:

Tabela 5: Sens używania smartfona na lekcji. (*Wykorzystywanie smartfonów uczniowskich na zajęciach z języka niemieckiego*:). Jedna opcja odpowiedzi.

Odpowiedź	Odpowiedzi nauczycieli	Udział
powoduje, że lekcje stają się atrakcyjniejsze.	67	63,2%
zachęca uczniów do nauki.	26	24,5%
pomaga mi w sprawdzaniu wiedzy uczniów.	4	3,8%
nie wpływa na proces uczenia się.	4	3,8%
rozprasza uczniów.	1	0,9%
jest bez sensu.	1	0,9%
inne.	3	2,8%

Prawie 70% ankietowanych, czyli 67 osób wybrało odpowiedź „powoduje, że lekcje stają się atrakcyjniejsze”, co wpisuje się m.in. w potrzebę wyrażoną przez uczniów gimnazjów biorących udział w badaniu M. Białek (Białek, 2017).

Uczniowie chcą, aby nauczyciele stosowali na zajęciach niemieckiego *multimedia*, natomiast nauczyciele zauważają, że uatrakcyjniła to ich lekcje oraz zachęca uczniów do nauki (tak odpowiedziało 26 nauczycieli). Stosowanie nowoczesnych technologii pozwala na tworzenia własnych zasobów, które mogą być wykorzystywane nieskończenie wiele razy i udostępniane uczniom w określonym celu i czasie. Aplikacje, takie jak np. Kahoot! i Quizizz umożliwiają natychmiastowe uzyskanie wyników oraz analizy stopnia trudności zadań, czasu ich wykonywania i tempa pracy ucznia, jednak tylko 4 osoby wskazały, że wykorzystywanie smartfona (a co jest z tym nierozzerwalnie związane: aplikacji) pomaga im w sprawdzaniu wiedzy uczniów. Kolejnych 4 nauczycieli stwierdziło, że wykorzystanie smartfona nie wpływa na proces uczenia się, jeden z respondentów uważa, że to rozprasza uczniów oraz jeden, iż jest bez sensu. Trzech ankietowanych wybrało opcję *inne* i udzieliło następujących odpowiedzi:

Byłoby super pomocą, jeżeli klasy byłyby mniej liczne.

Zachęcają do nauki, sprawdzam wiedzę

Nie mogą korzystać

Podsumowanie

Na podstawie wyników badania na grupie 106 osób nie można snuć wniosków dla całej populacji nauczycieli języka niemieckiego, jednak z uwagi na powszechną opinię, iż nauczyciele obawiają się zaawansowanych technologicznie narzędzi dydaktycznych, jest to grupa, która może stanowić podstawę do sformułowania wstępnych ustaleń.

Badani nauczyciele wykazują zainteresowanie nowymi technologiami, są w stanie wymienić dostępne narzędzia, nawet jeśli ich nie wykorzystują w codziennej pracy. Spełniają tym samym kryterium z definicji kompetencji cyfrowych: (...) *interesowanie się nimi do celów uczenia się, pracy(...)*. 16 z 95 ankietowanych, którzy wykorzystują aplikacje na lekcji niemieckiego, używa tylko jednej aplikacji, można zatem przyjąć, że pozostali opanowali kilka narzędzi (zazwyczaj trzy), w których tworzą także własne treści. To również świadczy o pewnym poziomie kompetencji cyfrowych.

W grupie badanych nie można jednoznacznie stwierdzić, że miejsce zamieszkania/ pracy wpływa na poziom kompetencji i wykorzystywania tym samym smartfona na lekcjach. Porównywalna grupa reprezentantów wsi, małych, średnich i dużych miast pozwala na mniej więcej rzetelny obraz tego, że miejsce zamieszkania/ pracy nie wpływa znacząco na badaną kwestię. Dotyczy to wprowadzenia całkowitego zakazu używania telefonów komórkowych w szkole: 6 to szkoły wiejskie, 4 z małych miast, 3 ze średnich i tyle samo z dużych miast. Są to zbyt małe liczby, aby wyciągać wnioski dla ogółu. Tylko 4 ankietowanych nauczycieli używa 5 i więcej aplikacji w swojej pracy dydaktycznej, dwóch z nich pracuje w małym mieście, dwóch w dużym. Z kolei wśród nauczycieli niewykorzystują-

cych żadnych aplikacji (11), ponad połowa pracuje w szkołach wiejskich (6) a tylko jeden w dużym mieście. Tu można zauważyć różnice, które najprawdopodobniej są podyktowane niższym kapitałem społecznym uczniów i statusem finansowym ich rodziców, co wpływa na ograniczone możliwości stosowania smartfona w szkole, gdyż nie każdy uczeń go posiada. Dostępność technologii może być także ograniczona dla samego nauczyciela.

Powyższe wnioski pozwalają natomiast twierdzić, że badani nauczyciele są świadomi swojej roli w procesie uczenia się i nauczania, stosują narzędzia urozmaicając naukę, aktywizujące uczniów oraz motywują ich do pracy (choćby poprzez nowe formy).

Niezajomość pojęć związanych z nowoczesną edukacją (BYOD) jest efektem braków w programach kształcenia nauczycieli. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela* nie uwzględnia w siatce godzin żadnych przedmiotów związanych z nabywaniem kompetencji cyfrowych (projekt nowego Rozporządzenia także²), przyszli nauczyciele nabywają te kompetencje nieformalnie, poza systemem kształcenia lub w toku całego okresu nauki. Fakt, że mniej niż 10% badanych nie wykorzystuje żadnych aplikacji na lekcjach języka niemieckiego pozwala stwierdzić, że pozostali stosują nauczanie hybrydowe, wzbogacone o programy łatwe w obsłudze, gwarantujące uczniowi dostęp do materiałów edukacyjnych w każdym momencie i w miarę potrzeb. Nie wiąże się to z koniecznością wyposażania pracowni językowych w drogi, nowoczesny sprzęt, co stanowi przeszkodę w podejmowaniu przez nauczycieli nowatorskich rozwiązań dydaktycznych.

Smartfon jest zatem narzędziem dostępnym, nowoczesnym i atrakcyjnym dla ucznia a zarazem przydatnym nauczycielowi i uczniowi w uczeniu (się) języka niemieckiego. Nie oznacza to, że korzystanie ze smartfona nie niesie żadnego ryzyka i zagrożenia. Podnoszenie kompetencji cyfrowych nauczycieli i uczniów ma na celu m.in. uświadomienie ich w zakresie cyberbezpieczeństwa, ochrony danych osobowych, cyberprzemocy oraz prawa autorskiego.

Bibliografia

- Magdalena, Białek (2017), *Zadania i role nauczycieli języków obcych w świetle potrzeb edukacyjnych młodzieży gimnazjalnej*, „Neofilolog” nr 48/2, s. 233–252. (<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/n/article/view/11056/10621>), dostęp: 07.05.2019 r.)
- Böttcher, Rebecca (2013), *Nauczanie hybrydowe – przyszłość nauki języków obcych*, „Języki Obce w Szkole” 2/2013, s. 93–96.
- Głomb, Krzysztof (red.) (2018), *Smartfon jako osobiste narzędzie edukacyjne ucznia. Analiza i rekomendacje ekspertów Sieci Edukacji Cyfrowej KOMET@*, Warszawa

² Stan na 09.05.2019: niniejszy projekt jest w fazie konsultacji i będzie ogłoszony po 20 maja 2019 roku).

- (https://kometa.edu.pl/uploads/media/pliki/Smartfon%20w%20szkole_6.11.2018.pdf), dostęp: 08.05.2019 r.).
- Franciszek, Gucza (1978), *Glottodydaktyka, jej zakres i problemy*, „Przegląd Glottodydaktyczny 1”, s. 3–35.
- Gucza, Sambor, Olpińska-Szkiełko, Magdalena, Płużyczka, Monika, Banasiak, Ilona, Łączka, Marcin (red.) (2017), *Dzieła zebrane. Tom 5 O uczeniu języków i glottodydaktyce I*, Warszawa.
- Kozak, Wioletta, Grabowska, Aleksandra, (2018), *Sprawozdanie ogólne z egzaminu maturalnego 2018*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa, s. 4 (<https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/wyniki/sprawozdanie-z-egzaminu-maturalnego-2018>, dostęp: 08.05.2019 r.).
- Waldemar, Pfeiffer (2001), *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*, Poznań.
- Magdalena, Wegner (red.) (2018), *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2014–2018*, Warszawa (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-wyniki-badan-statystycznych-z-lat-2014-2018,1,12.html>, dostęp: 09.05.2019 r.).
- Weronika, Wilczyńska (1999), *Uczyć się czy być nauczonym? O autonomii w przyswajaniu języka obcego*, Warszawa.

Akty prawne

- ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r.w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)
- ZALECENIE RADY z dnia 22 maja 2018 r.w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2018/C 189/01)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20090040017/O/D20090017.pdf>)
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r.w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000131>)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r.w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, (<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20120000977/O/D20120977.pdf>)

Słowa kluczowe

smartfon, edukacja medialna, kompetencje medialne, kompetencje cyfrowe, rola nauczyciela, lekcja języka niemieckiego

Abstract

A smartphone in the German classroom

A smartphone, being a personal student's device with great educational potential, can be used and is used in a classroom. Do German teachers use smartphones? How do they do it? What are the benefits resulting from it? Does it have any influence on the role of a learner and a teacher? The following article is an attempt to find the answer to the above and other questions about the role of modern technologies in the German classroom. It is based on own research conducted among a group of German teachers. The essential context for the study and the reflections are teachers' digital competencies and the status of a smartphone at school.

Keywords

Smartphone, media education, literacy skills, digital skills, role of a teacher, digital competence, German lessons